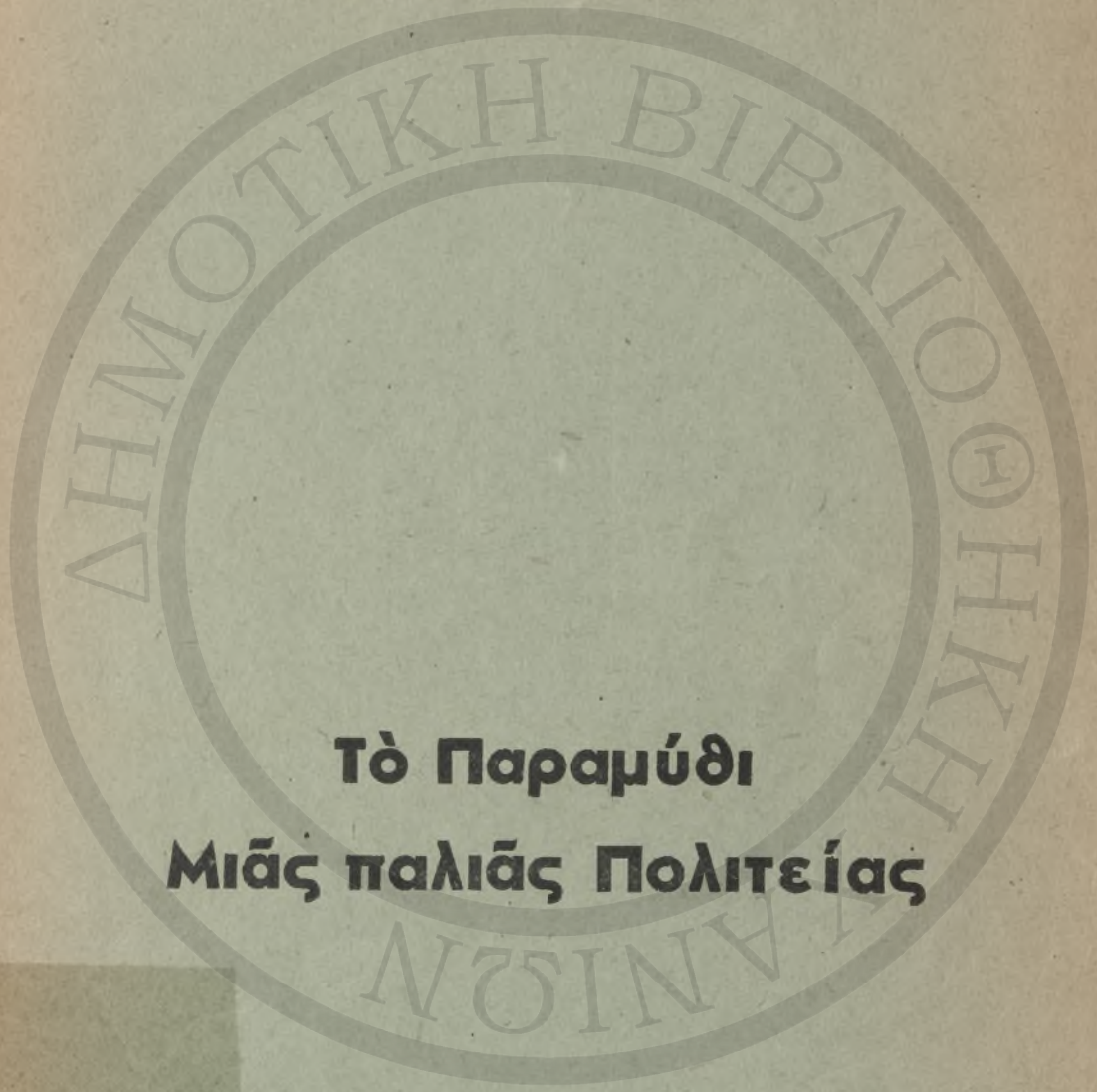


ΜΗΤ

889.59

Κυριάκου Ε. Μητσotάκη



Τò Παραμύδι
Μιάς παλιάς Πολιτείας

889.59
ΜΗΤ





ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αξιολογ. 5133
Χρον. Είσοδ. 16.4.1958
Φ. 209. 644
824.59 / ΗΕΤ

ΤΟ
ΠΑΡΑΜΥΘΙ
ΜΙΑΣ
ΠΑΛΙΑΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

(ποιητική ιστορία των Χανίων)

ΤΟΥ

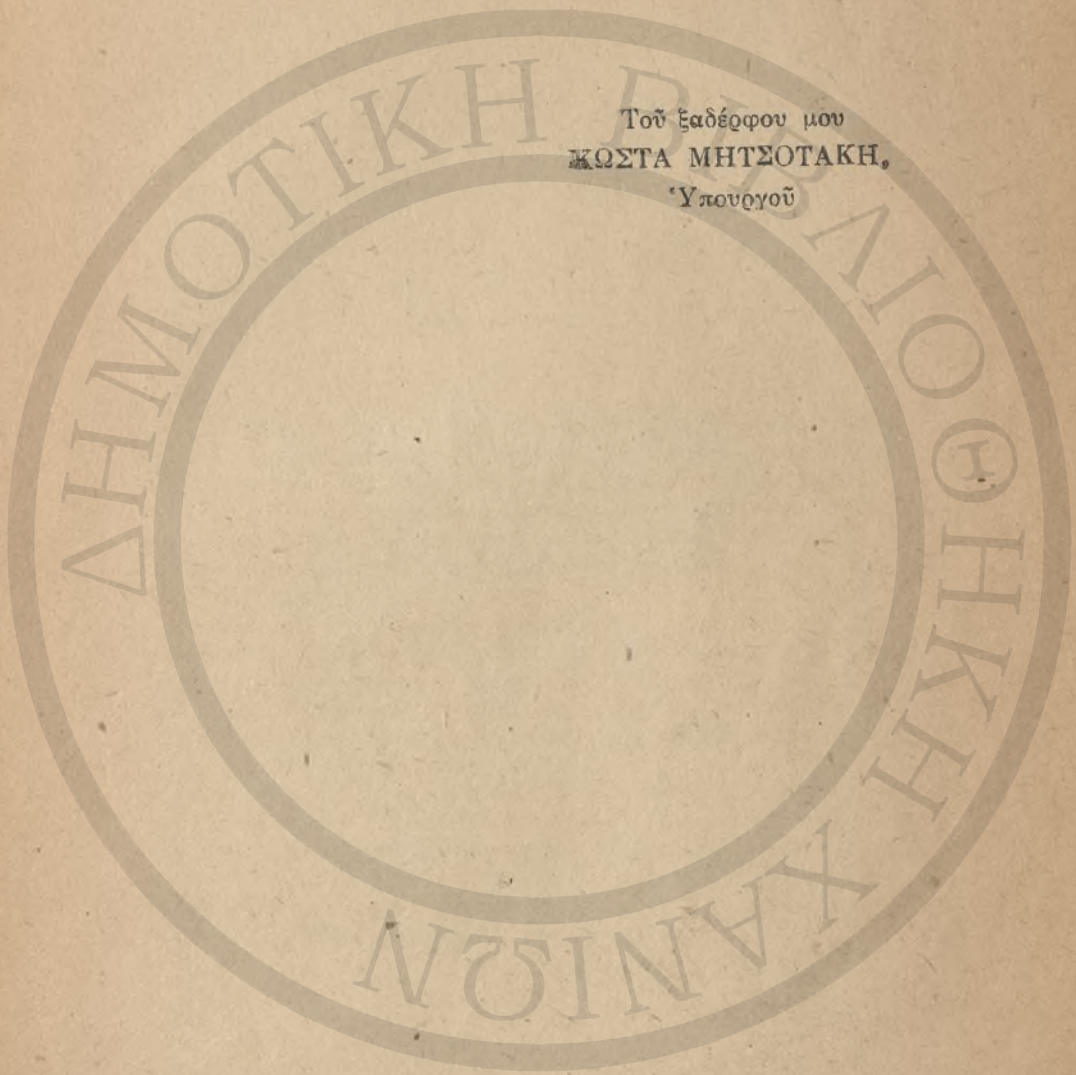
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Ε. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

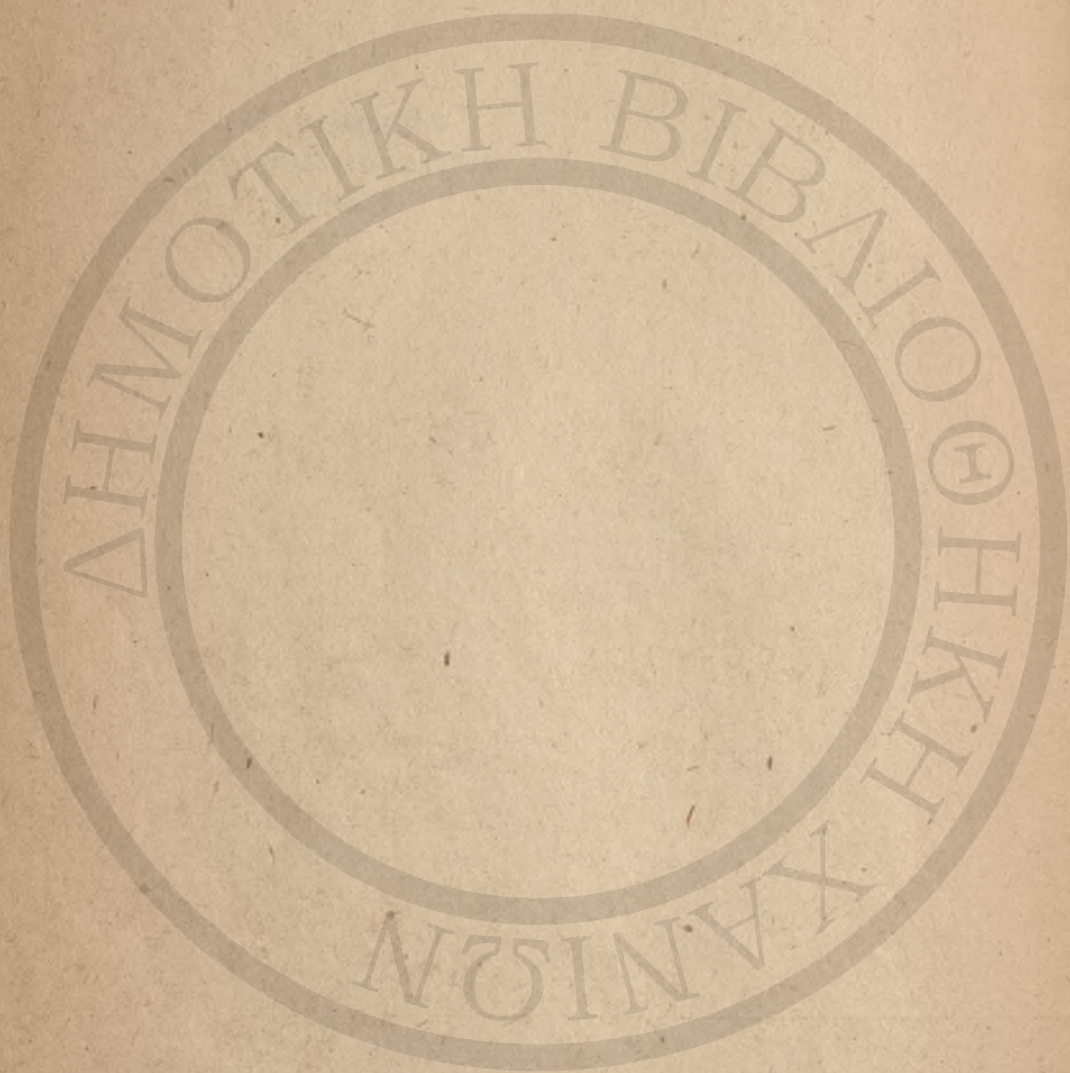


1951



Τοῦ ἑαδέρφου μου
ΚΩΣΤΑ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ,
Ἑπουργοῦ





Τὸ «Παραμῦθι μιᾶς παλιᾶς Πολιτείας» ξεκινᾷ ἀπ' τ' ὄνειρο καὶ τελειώνει μέσα στὴν ἀγλὴ τῆς πραγματικότητας. Ὁ νεαρὸς συγγραφέας του πῆρε ἀπ' τὴν ἱστορία ὅ,τι εἶναι ὑποβολή, ὅ,τι παύει νὰναι σχολαστικὴ ἀπαρίθμηση χρονολογιῶν—παρὰ μόνο ἓνας θρύλος ποὺ ξεκίνησε ἀπ' τὸ παραμῦθι, πέρασε στὰ γεγονότα κι' ἔμεινε πάλι παραμῦθι καὶ τελειώνει στοὺς θρύλους τῶν ἡμερῶν μας.

Σὲ τοῦτο τὸ βιβλίον δὲ θὰ συναντήσῃ κανεὶς τὴν αὐστηρὴν σχολαστικὰ ἱστορία. Θὰ συναντήσῃ τὴν ἱστορία τῶν Χανίων ὅπως θὰ μπορούσε νὰ τὴ διηγηθεῖ ἓνας ἀμετανόητος ρωμαντικός, ἓνας ἀδιόρθωτος ποιητὴς, ποὺ ἐπιμένει νὰ βλέπει μέσα στὶς σκληρὸς μέρες μας τὴν ποίηση τῶν ἀνθρώπων γεγονότων. Ὁ κ. Κ. Μητσotάκης πλανήθηκε μέσα τὶς χιλιάδες χρόνια τῆς ἱστορίας τῆς πόλης, πλανήθηκε μέσα στὰ σύγχρονα γεγονότα κι' ἀκόμα ἀνάπνευσε τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς σημερινῆς τῆς ζωῆς. Κι' ὕστερα κάθησε καὶ τὰ ζύμωσε ὅλα τοῦτα μὲ τὴν ψυχὴ του, μὲ μιὰ λυρικὴ ψυχὴ, καὶ μᾶς ἔδωσε τὶς γραμμὲς τοῦτες—γνήσιες λυρικὲς φαντασίαις βγαλμένες ἀπ' τὴν πραγματικότητα. Ἀξίζει νὰ διαβαστεῖ τοῦτο τὸ βιβλίον.

ΚΩΣΤΑΣ Κ. ΔΗΜΑΣ

Θά σ'ας πῶ μιὰ ἱστορία γνωστὴ σ' ὅλους σας, ποὺ θὰ ξεχειλίζη ἀπὸ φαντασία, γαρνιρισμένη μὲ τὴ πραγματικότητα. Θά σ'ας πῶ τὴν ἱστορία τῆ μακρόσυρτη μιᾶς δύστυχης πολιτείας γεμάτης ἀπὸ θρύλους κι' ἀπαλούς μύθους ἀπίστευτους καὶ πραγματικούς. Θά σ'ας πῶ γιὰ Ρωμαίους σιδερόφρακτους λεγεωνάριους μὲ μπρούτζινες χρυσαφίες πανοπλίες, γιὰ Σαρακηνοὺς ληστές, γιὰ Κουρσάρους πλούσιους, γιὰ ἀρωματισμένους Βενετοὺς ἄρχοντες, γιὰ Τούρκους καὶ γιὰ παλῆς ξεχασμένες πολιτείες βυθισμένες βαθιὰ στὰ μνημόργια τοῦ χρόνου. Θά σ'ας πῶ τέλος γιὰ χίλια δύο πράγματα· γιὰ λεβέντες πολεμάρχους μπαρουτοκαπνισμένους. Τόσα κι' ἄλλα τόσα θά σ'ας πῶ. Καὶ νὰ πῶς ἀρχινᾷ νὰ ξετυλίζη ἡ κόκκινη κλωστή ἢ στριμένη ἀπ τὴν ἀνέμη καὶ ν' ἀρχινᾷ τὸ παραμῦθι.

Ζοῦσε στὴ βαθειά, πολὺ βαθειά ἐποχὴ, μιὰ εὐτυχημένη παμπάλαια πολιτεία μὲ βιοὺς κι' ἀγαθὰ, δυνατὰ παιδιὰ πολιτισμένα, λεπτὰ κι' εὐαίσθητα. Μνημόργια πολιτισμοῦ ἀπ' τὴ πόλη τὴ παλῆ καὶ σήμερα ξεθαφτομε καὶ θέμελα ἀρχοντικά βρίσκομε καὶ σήμερα, κι' ὡς φῆς ποὺ τὸ μαρτυροῦν.

Θ' ἀρχίσω ἀπὸ βαθειά, θά σ'ας θυμίσω τὴ ξεχασμένη ἱστορία ποὺ τὴν ἔλεγαν οἱ παλιοί, οἱ διαβασμένοι. Θά πῶ γιὰ τὸ γυιὸ τοῦ Δία τοῦ Θεοῦ ἔμ' τ' ἀστροπελέκια ποῦρθε στὸν ὄμορφα χαμογελαστὸ αἰῶνια τόπο μας μὲ τὴ μυργιόμορφη, κρινοδάκτυλη νύφη τὴν Ἰδέα καὶ γίνανε βασιλιάδες γιὰ χρόνια πολλὰ, στὸ νησί μας,

καὶ στέσανε τὸ νοικοκυριό τους καὶ κάνανε γερούς καὶ δίκαιους ἀπόγονους, βασιλιάδες σοφοὺς καὶ κοσμοζακουσμένους. Ὅσο βασιλεύαν αὐτοὶ ἡ εὐλογία τοῦ Δία ἦταν στὸ τόπο. Σκάρωσαν τὰ ἀναθροφάρια τους καράβια, στελιώσανε χρυσόκτιστα παλάτια μ' ἀτόφιο μάλαμα, πού ἄμα ἔμπαινες χανόσουνα, μὲ πολιτισμὸ καὶ τέχνη περίσσια. Σπείρανε αὐτὲς οἱ γενιὲς τῶν Θεῶν πόλεις καὶ χωριὰ ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ ὡς τὴν Δύση τοῦ νησιοῦ, χωρὶς τείχη καὶ κάστρα καὶ φυλάγματα. Κανεὶς δὲν ἀποκοτοῦσε ποτὲ νὰ σιμώση, γιατί τὰ καράβια μὲ τ' ἀλαφρά πανιά, καὶ τὰ διπλὰ ξάρθια τὰ γεροσκαρωμένα ἦταν στὰ λιμάνια ἀραδιαστὰ καὶ φύλαγαν τίς ὁμορφες νωχελικὲς «ἐκατονταπόλεις». Ἡ μιὰ ξεπερνοῦσε τὴν ἄλλη, κι' ὅλες μαζί κάνανε ἕνα μπουκέτο διαλεχτὸ κι' ἐπιθυμητὸ γιὰ κάθε βασιλικὸ κηπᾶρι.

Μὰ μέσα ὅμως σ' ὅλες αὐτὲς τίς λουλουδομουρισμένες ἐκατὸ πόλιτεῖες, μιὰ πρὸς τὰ δυτικὰ τοῦ νησιοῦ ξεχώριζε. Γερὴ καὶ πλούσια κι' ὁμορφη. Ἦταν ξαπλωμένη μὲ περίσσια ἀφροντισιὰ στὴν ἀγκαλιὰ ἐνὸς κόλπου, πού ἔλουζότανε ἀπὸ ἄσπρα ἀφρότα κύματα καὶ μυρωδάτους ἀφρούς γαλάζιους. Μύριζε τὴν ὁμορφὴ μυρουδιά τοῦ καθάριου γυαλοῦ καὶ τοῦ θυμαριοῦ τὸ σπίρτο. Τὰ σμαράτα ἀφρόψαρα παιζανε ἡσυχα στὰ κύματα, κάνανε κύκλους, ὥσπου τ' ἀγρίμι τοῦ νεροῦ, καμμιά ἄγρια πεινασμένη Λύτσα τὰ ξίπαζε, κι' αὐτὰ πεταγόταν ἀπάνω ἀπ' τὸ νερό. Στὸ κόλπο λοιπὸν αὐτὸ τὸν ἡμερὸ ἦταν νωχελικὰ βολεμένη σὰν σέ ζεστὴ ἀγκαλιὰ, ἡ πόλις καὶ δεχότανε τὰ ζεστὰ φιλιὰ τοῦ γελαστοῦ ἡλίου καὶ τὰ χαϊδολογήματα τοῦ ἀγέρα τοῦ βουνίσιοι. Λένε οἱ μυαλωμένοι πὼς ἡ πόλις ἦταν κουτὰ στὰ σημερινὰ Χανιά, κι' ὅτι τὴν καλοῦσαν Κ υ δ ω ν ῖ α, παρμένο τ' ὄνομα ἀπὸ τὸ χτίστη καὶ θεμελιωτὴ τῆς τὸν Κύδωνα, ἕνα λεβεντόκορμο ἀρχοντόπουλο, γέννημα θεϊκὸ κι' ἀνθρώπινο. Εἶχε μέγαρα, δέντρα, φεγγαρωτὰ θέατρα, ὕδραγωγεῖα πού φέρνανε ἕνα κρῦο νερὸ ἀπὸ πάνω ἀπ' τοὺς πλατανιώνες τῆς Μαλάξας, δρόμους καλοκαντριμωστρωμένους, πλούσια λιμάνια μὲ πολλὰ γοργοταξίδευτα ἄσπρα καΐκια, πού φέρνανε τοῦ κόσμου τὰ καλὰ ἀπ' τὰ

μακρυνά ταξειδία τους. Τῆ στολιζανε διαρκῶς, ἔτσι ποὺ ἔγινε πανώρια ζηλεμένη. Ἦταν μιὰ πόλις ποὺ ζουσε στὴν ὁμορφιά καὶ στὸν ἔρωτα μόνο.

Ὅλα τὰ μάτια πάνω σ' αὐτὴν πέφτανε ζηλόφθονα καὶ γιαυτὸ παιδεύτηκε ἀπὸ τὸ λάβωμά τους τόσο πολὺ, «ποτάμια τὸ αἶμα τῶχυσαν», ὅμως οἱ ἀγῶνες της ἦτανε παλληκαρίσιοι.

Στάθηκε ἄτυχη, ἀλλὰ ἔνδοξη καὶ τιμημένη.

Ὅλα τὰ μιλέθια, ὅλες οἱ φυλές, πατήσανε τὰ τιμημένα χώματά της, ἀπὸ τότε καὶ ὡς τὰ τώρα. Πάλαιψε μὲ Λεγεῶνες Ρωμείκες, ποὺ ἤθελαν νὰ τῆ πατήσουν κι' ἔπαιξε ἓνα ρόλο ἀντρίκιο καὶ τιμημένο, ὅπως τῆς ταίριαζε. Ἐφαίνε πάντα στὸν ἀργαλειὸ τῆς μοίρας τὰ γραμμένα της κι' ὄλο μνηστῆρες Πηνελόπιοι κι' ἔραστὲς ἑξαλλοὶ τῆ τριγύριζαν ἄγρια κι' ἐγωϊστικά. Καὶ μιὰν αὐγὴ ἢ Ἀρχοντοκυρά ἢ Κυδωνία, μιὰν αὐγὴ σκοτεινὴ καὶ μαυρισμένη ἔπεσε ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ροδαλοῦ Ρωμαίου στὰ χέρια τοῦ Ἀραβα μὲ τὰ σκουλαρικὰτ' αὐτιά, ποὺ τῆ καλοῦσε τότε μὲ τὸ κακόηχο ὄνομα, ποὺ ἔφερε ἀπ' τὸ ζεστό τόπο του, Ράμντ—ἔλ—Ζάμντ. Ράμντ—ἔλ—Ζάμντ τὴν ὀνόμασε τῆ χαδεμένη κόρη ὁ Ἀραβας μὲ τὰ σκουλαρικὰτ' αὐτιά καὶ τὰ γιαλιστερά μάτια. Ἀπὸ τώρα ἀρχίζουν οἱ πιὸ μαῦρες μέρες, ἀρχίζουν τὰ βάσανα τῆς ἡρεμῆς Ἀρχοντοθυγατέρας, τῆς ξακουσμένης Κρητικῆς πόλης. Ἀρχίζει ὅμως κι' ἡ δόξα κι' ὁ θρόνος νὰ τῆ παίρνη στὰ φτερά του τὰ πουπουλένια καὶ τ' ἀνάλαφρα. Λένε τόσα καὶ γράφουν ἄλλα τόσα γιὰ τῆ παινεμένη τῆ Κυδωνία, ποὺ στὰ μαῦρα κεῖνα χρόνια ἔχασε τ' ὄνομά της τ' ὁμορφο καὶ σιγά-σιγά, Κύριος εἶδε ἀπὸ πότε καὶ ἀπὸ ποιὸν πῆρε τὸ σημερινὸ της κάλεσμα. Χανιὰ τῆ λένε τῆ Κυρὰ σήμερα. Πέρασαν χρόνια ἀπανωτὰ, πάντα μέσα ἀπὸ τουλοῦπες κάπνινες, ἀπὸ μπαρούτι κι' ἀπ' ἀχνιστὸ αἶμα εὐγενικῶν ἀγῶνων. Τὰ χρόνια σάν πάντα βαρειά ἀργοκατρακυλίσανε καὶ στὸ κατρακύλισμα τους θάψανε τῆ παλιὰ πολιτεία. Κανεὶς δὲν ξέρει καθαρά. Ὁ Χρόνος ἔσβησε μὲ τὸ σφουγγάρι του τ' ἀχνάρια στὸ διάβα του κι' ἔτσι ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, οἱ ἀπόγονοι τῶν Θεῶν, οἱ κάτοικοι

της Κρήτης λένε ιστορίες παραμυθένιες, φανταστικές, γεμάτες όμορφιές κρυφές, στά παιδάκια, ώσπου ό Θεός της νύχτας και του ύπνου τους κλείσει άπαλά τά βελουδένια μάτια τους. Και πάντα έτσι κάπως, αρχίζει ή γλυκειά ιστορία. Μιά φορά κι' ένα καιρό, στά παληά, παιδάκι μου τά χρόνια Αρχίζει ό παππούς τήν ιστορία για τό βόδι με τ' ανθρώπινο κορμί, για τό μαγεμένο παλάτι, που άμα εμπαινες χανόσουνα, για τό λυγερό Πριγκηπόπουλο με τά βασιλικά κρίνα, για τούς Σαρακηνούς που σφαντάζανε στοιχειωμένοι στ' άκροθαλάσσια, για τούς πειρατές με τά μακρυά ματωμένα σπαθιά, που κουρσενανε τίς θάλασσες, για τίς όμορφες Βυζαντινές κυράδες, για τά δέκα άρχοντόπουλα από τό χρυσόβουλό των Κομνηνών, για τούς εύγενικούς με τά μεγάλα όνόματα, Βενετούς, δόγηδες, και τέλος για τό ώραίο χανουμάκι με τό φερετζέ, που κάτω από τή γαζένια μυλάγια έκρυβε άφράτα λαχταριστά κάλλη. Δέ βαριόταν κι' έλεγε με τή σιγανή σαγηνεύτρα φωνή του στίς νύχτιες ώρες. Γεμάτη είναι ή πολιτεία από ιστορίες και θρύλους. Από τά παληά ως τά σήμερα, όλη ή ζωή της ζή μέσα σ' ένα θρύλο. Ζή με τό γύρισμα της άνέμης, με τ' άρχίνισμα του παραμυθιοϋ. Ζή ή ζωή της στο στόμα της παραμυθοϋς, κοντά στο πυρομάχι με τή λαμπαδιαστή φωτιά, που πυροποιάζει. Έχει γίνει ένα παραμύθι, ένα παράξενο παραμύθι, που παραμύθι δέν είναι και με παραμύθι μοιάζει. Τά χρόνια έχουν θολώσει τά περασμένα. Μιά χρυσαφένια άρογαλοϋ σκέπασε με τό φαντό της τό πέραςμα καθενός, που θα γύριζε και θα κουβαλοϋσε στο χρονοτσούβαλό του τήν άλήθεια, τή πραγματική, τήν άληθινή ιστορία, που παραμύθι δέ θάταν. Κι' όμως έτσι ήταν μία φορά κι' ένα καιρό, Έχουν να διηγούνται πολλά. Πάρα πολλές είναι οι όμορφοφαμένες ιστορίες κι' οι φαντακτεροί θρύλοι της παληάς χαμένης, και σημεργής πόλης. Λένε πως μία μέρα στολίμάνι μας ξεμπουκάρει μία χρυση γαλέρα του Αυτοκράτορα Άλέξιου με καπετάνιο τον ίδιο τό γυιό του, τον Ίσαάκιο, και ξεμπαρκαρει τά δέκα χρυσοστόλιστα Βυζαντινά άρχοντόπουλα,

πού μοιραστήκανε τή Κρήτη καί πούχαν σκοπό νά δώσουν καινούριο αίμα στό τόπο τό καταδυναστεμένο. Δέκα ήτανε, από τά πιό καλά καί μεγάλα τζάκια τών Πατρικίων πούχε νά επιδείξη ή μεγάλη πρωτεύουσα τοῦ κόσμου. Ὁ τόπος ήσυχάζει, ξαναγεμίζει, ξεκουράζεται. Οἱ ἀρχοντόπουλοι πιάνουν παντοῦ. Δίνουνε καινούριο αίμα, ξανανθίζει ὁ ξωφλημένος χριστιανισμός, φέρνουν αἶθμα καί συνήθειες πρωτεουσιάνικες, φέρνουν μιάν ἀλλοιώτικη λεπτή ἀτμόσφαιρα στό κάθε τόπο, πού κρατᾶ τό κλαδί τῆς ἐξουσίας τους.

Κι' ὁ τόπος ξαναγουρίζει καί πάλι στό Βυζάντιο τό ξακουστό καί βασιλεύει ὁ Θεός τῆς γαλήνης καί τῆς ξενοιασιάς. Ὁχι ὅμως γιά πολύ. Ἀπ' τή Δύση ἔρχονται μετὰ οἱ Βενετσάνοι, καινούργιοι ἄγριοι καταχτητές. Γράφουν οἱ καλά παλῆοι δικοίμας καί ξενομπάτες ὅτι τά σημερινά ἀπομεινάρια τῶ τειχιῶ, τᾶχτισε ή «Γαληνοτάτη Βενετική Δημοκρατία». Χτιστήκανε μ' ἄγγαριές, ἀπό ἄσπρες γεροδεμένες πέτρες, φερμένες ἀπό τά νταμάρια τῆς Ἁγιάς Κυριακῆς τῆς Χαλεπιανῆς καί τοῦ Σταυροῦ ἀπό τ' Ἀκρωτήρι. Θεμελιώθηκανε μ' αίμα κι' ἰδρώτα πολύ, Σκληρῆ δουλειά κάτω ἀπό τό βούρδουλα τῆς Γαληνότατης Δημοκρατίας. Τότε σηκώσανε καί τ' Ἀρχοντικά. Λένε πολλὰ κι' ή φαντασία φτιασιδώνεται ἀπλά καί γλυστρά στά βελουδοστρώμενα παλάτια τῶν Βενετῶν Δόγηδων, στό Καστέλλι μέ τίς μεγαλόπρεπες παράτες, μέ τά φαντασμαγορικά οἰκόσημα. Λένε γιά σκάνδαλα παλατιανά. Γιά Γιενουήσιους μέ τά παράξενα κουστούμια τους, πού χτίσανε ἴσως τοὺς γραφικούς «ντερσανάδες» τοῦ λιμανιοῦ μας, τά μεγάλα κεῖνα τριγωνικά θεριά, πού μέσα φυλαγότανε κάθε βράδυ οἱ ὀμορφες θαλασσοσκίστρες σκοῦνες, πού αὐλακῶνανε βαθειά τίς θάλασσες.

Σιγά-σιγά ὅμως τό φεγγάρι κι' αὐτῶνῶ περνᾶ ἀπό σκοτεινά νέφαλα. Βάζουν πανί κι' αὐτοί. Μερικά ὅμως ἀπό τά μεγάλα τζάκια πέσανε στά μάθια τῆς «Στρογγυλῆς τράπεζας» καί τά βρίσκομαι ρωμιαίμενα καί σήμερα ἐδῶ. Ἐπιτα ἔχομε πάλι αίμα. Γιατί κάποτε μιὰ βραδυά μέ μιὰ κάλμα σοροκάδα, μ' ἀστροφεγγιά, εἶδαν νά ξεμυτίζη

στο βάθος τοῦ γυαλοῦ ἓνα σμάρι ἀπὸ καΐκια, ποῦ τρέ-
χανε κοπαδιαστά μὲ τὸ πριμιό ἄνεμο πρὸς τὴ στεριά.
Εἶχαν κόκκινα αἱμάτινα πανιά καὶ στὴ μέση ἓνα χρυσό
γιαταγανάτο φεγγάρι. Πεζέψανε κι' αὐτοί, σφάξανε κι'
αὐτοί, κόνεψανε χρόνια, αἰῶνες. Περνᾶ ἡ Κυδωνία τὶς πιὸ
φρικτὲς τῆς μέρες, κάτω ἀπ' τὴ φτέρνα ἑνὸς δυνάστη
νεοφώτιστου, ποῦ πεθαίνει γιὰτὶ καρτερεῖ ἓνα παράδεισο,
ποῦ τοῦχουν τάξει, γεμάτο πιλάφια καὶ ρετσέλια. Περ-
νᾶνε αἰῶνες, διαρκῶς βουτηγμένοι σ' ἄφθοιο κόκκινο αἶ-
μα ἀχνιστὸ δικό τῆς. Διαρκῶς ξεσηκώματα κι' ἐπανα-
στάσεις, ποῦ σιγάζουσε μόνο μὲ αἶμα, μὲ πολὺ αἶμα, ποῦ
ἔχουσε νὰ δώσουν οἱ θερμόαιμοι Κρητικοὶ σὲ κάθε ὥρα.
Οἱ κοκκινοφεσάτοι Τουρκαλάδες σφάζουσε καὶ ρημώνουσε
τὰ χώριά τὰ ὄλοπράσινα μὲ τὶς λαμπαδιαστὲς λεῦκες καὶ
τὰ γάργαρα τρεχούμενα νερά. Τραβᾶ ἡ Κυδωνία ἓνα στε-
νὸ μονοπάτι μέσα στὴν ἀπελπισία καὶ τὴν ἀπόγνωση. Ὁ
Τούρκος ὄλα τὰ βλέπει γιὰ δικά του, ὄλα τ' ἀδράχνει μὲ
τὸ χέρι τοῦ κατακτητῆ. Κι' ἡ πανώργια πόλη, ποῦ τὸ
φεγγάρι μπριλάντιζε πάνω στὸ μάρμαρο καὶ τ' ἀσῆμι, μοιά-
ζει μὲ τουρκοχωρὶ τώρα. Καὶ γιὰ νὰ ἡσυχάση κάπως τὸ
πρᾶγμα οἱ μεγάλοι ποῦ κρατούσανε τὴν τύχη ὅλης τῆς
Γῆς, στείλανε μιὰ μέρα καλὴ ἢ κακὴ τὸ βασιλόπουλο
τοῦ Βασιλῆ τῆς Ἑλλάδας. Κατέβηκε ὁ ντουνιας γιὰ νὰ
τὸ προὔπαντήση καὶ στρώσανε κουσκουσελίδικες πλου-
μιστὲς κιλιμερὲς πατανίες, γιὰ νὰ περνᾶ πάνω στ' ἄσπρο
καθαροαἶματο ἄτι του. Ἐφερε γιὰ λίγο τὴ σύχαση.
Ἦτανε σὰν ἓνα ἀμανάτι σὲ γάμο γιὰ τὸ πάντρεμμα τῆς
Κρήτης ἀπ' τὴ μάνα τὴν Ἑλλάδα. Τὰ Χανιά γνώρισαν
δόξα, ὅπως ἀκούω καὶ λένε. Κάθε ταῖτέρου—ταῖτέρου
(πρωτ-πρωτῆ) βγαίνανε οἱ βασιλιάδικες μουσικὲς καὶ παίζανε.
Ἐπὶ πίσω πήγαινε ἡ βασιλικὴ καρότσα μὲ τὸ λεβέντη
βρακοφορεμένο ἀμαξά μὲ τὰ τσόχια, καὶ πιὸ πίσω οἱ
καβαλλάρηδες, ποῦ συνοπαίρνανε τὸ Πρίγκηπα ἀπὸ τὴ
Χαλέπα ὡς τὸ Παλάτι. Καὶ τὸ μεσημέρι τὸ ἴδιο κάνανε.
Κι' ἔτσι τὰ Χανιά μας πήρανε μιὰν ὄψι μυθικὴ, μεσαιωνι-
κὴ. Ὁ Πρίγκηπας ἀπὸ δῶ, ὁ Πρίγκηπας ἀπὸ κεῖ, παρά-

τες καί τὰ τέθοια. Ὅσπου το Βασιλόπουλο τὸ παραξύλωσε
κι' ἤθελε νὰ στεριώσῃ γιὰ καλὰ στὴ Κρήτη τὰ δίκια του
καί γίνηκε ἄλλος Μέγας Πέτρος κι' ἄρχισε νὰ παραμελῇ
τὸ καυτὸ πόθο τῶν Κρητικῶν, τὴ γλυκειὰ ἔνωση. Κι' ἔτσι
μιὰ μέρα ἦρθανε στὰ μαχαίρια μὲ τὸ Λευτέρη τὸ Κρη-
τικό, ἕνα πρωτόβγαλτο μάγο, ποῦχε μὲ τὸ μέρος του
τὸ πλεισιό λαό. Λένε πῶς ξεπέζεψε ἀπὸ τὰ Λευκὰ ὄρη
ὁ μάγος κι' ὁ μεγάλος δραματιστὴς μιλοῦσε κι' ὁ λόγος
του ἔτρεχε σὰ μέλι καί φώτιζε καί ξάγνιζε. Καί τότε
κυνηγημένο τὸ Βασιλιόπουλο, ποῦ θᾶφερνε τὴ γαλή-
νεψη καί τὴν ἡσυχία ἔφυγε μιὰ ἄγρια νύκτα, ποῦ ὁ ἀνε-
μος φυσοῦσε ἄγρια στὰ κλαδιά, ἀπὸ ἕνα λιμάνι καρτε-
ρικό τῆς Χαλέπας, ποῦ κεῖ πρὶν χίλια χρόνια κόνευε ἕνα
παλιὸ μοναστήρι καλογραιῶν, ποῦ ὕστερα πῆγε στὶς Κο-
ρακιές.

Ἐζῆσε μετὰ ἡ πόλη πάλι μέρες ἠρωϊσμοῦ. Τέσσερις
δυνατοὶ δὲ βάσταξαν μὲ τὰ κανόνια τους νὰ κατεβά-
σουν μιὰ μάτόβρεκτη σημαία ἀπὸ ἕνα ψηλῶμα, ποῦ φαντά-
ζει γιὰ κάθε Κρητικό, σὰν ἕνας καινούργιος βράχος Λευτε-
ριάς. Ἐγινε τ' ἀθάνατο Ἀκρωτήρι ποῦ ὁ ποιητὴς τ' ἀπο-
θανατίζει ἔτσι ἐπιγραφικά:

«Περὴφانو Ἀκρωτήρι μου ἡ δόξα σου εἶναι τόση,
πού δὲ μπορεῖ ψηλότερα ἡ δόξα νὰ ψηλώσῃ
κι' ὀλίγον τί ψηλότερα ἂν ἔβγαινεν ἀκόμα
τότε θὰ ἦσουν οὐρανὸς καί δὲν θὰ ἦσουν χῶμα»

† Κωνσταντινίδης ἔγραψε

Ἀπὸ βράχο σὲ βράχο πετᾷ τὸ χαμηλοπέτακτο πουλί τοῦ
θρύλου. Ἡ Κρήτη, τὰ Χανιά γίνανε ἐνδοξα σ' Ἀνατολὴ
καί Δύση. Ἡ φήμη σταλμένη ἀπὸ τὸ προστάτη Δία, ξεπέ-
ρασε κάθε ἄλλη κοντοπέταχτη φήμη. Κι' αὐτὸ γιατί γινή-
κανε γεννήτρα ἐνὸς δευτέρου Περικλῆ. Γεννήσανε τὰ Χα-
νιά τὸν ἀξέχαστο σὲ κάθε Ἑλληνικὴ ψυχὴ μεγάλο Βενι-
ζέλο.

Τὴ ζωὴ του τῆς ξέρετε.

Ἐζῆσε ὄλο μὲ τοὺς ἤχους καί στὰ νέφη ἐνὸς ὄνει

ρου. Έζησε τὸ ἔθνικὸ ὄνειρο, τὸ μεγάλο ὄνειρο κάθε Ἑλληνα, πὺ λαχτάραιε νὰ δῆ τὴν ἀναστημένη μεγάλη Ἑλλάδα.

Ὁ μέγας δραματιστὴς ζῆ ἀπ' τότε καὶ θὰ ζῆ αἰώνια σὲ κάθε μεγάλο γέννημα, σὲ κάθε ἀντρίκιο κατόρθωμα, ἀν καὶ τώρα κοιμᾶται ἕναν ὕπνο ἀλαφρό, τὸν ἀσυνέφιαστο ὕπνο τοῦ πολυκουρασμένου, πάνω στὸν ἐπὶ βράχο τ' Ἀκρωτηριῶ, πὺ ἀπ' ἐκεῖ μὴ μὲρα γεμάτη ἀπὸ κανονιὲς ἀπὸ τὰ κανόνια τεσσάρων Ἀυτοκρατοριῶν ξεπετάχτηκε ἡ γλυκεῖα ἀλάφροπέταχη πολυπόθητη ΕΝΩΣΗ.

Ἡ ἐπιθυμητὴ λαχταριστὴ ἔνωσι τῆς βασιανισμένης Ἀρχοντοκόρης μὲ τὴ μάνα τῆς τῆ βασίλισσα τῶν αἰῶνων τὴν Ἑλλάδα μας. Κι' ἡ Ἐνωσι μὴ μὲρα ἦρθε. Κι' ὅστερα βάδισε ἡ πόλις μαζί μὲ τὴν μάνα πρὸς τὰ μεγάλα μοιρογραμμένα πεπρωμένα.

Τὰ Χανιά ἀρχίζου νὰ ξαναγεννιῶνται, ἀρχίζει νὰ φουᾶ τὸ μαϊστράλι τῆς εἰρήνης.

Τὰ πνεύματα κατασταλάζου, κι' ἡ πνοὴ τῆς διαφορῆς δημιουργίας ἀκτινοβολᾶ. Οἱ σημερινὲς ξεχασμένες συνοικίες μας φουντώνου. Ἡ Χαλέπα συγκεντρώνει τὴ παλιὰ ἀριστοκρατία, τὰ μεγάλα τζάκια τῶ Χανιῶ. Ἀκόμη θυμοῦνται τὴ δόξα τῆς Γαλαρίας τοῦ Πύργου καὶ τὴ κοντέσσα τῆς Χαλέπας, τὴ προστάτισσα τῶ ζῶων. Αὐτὰ μείνανε. Ἐχομε καὶ σήμερα Γαλαρία καὶ σήμερα γροικᾶται ὁ Πύργος καὶ τῆς κοντέσσας τὸ Στενὸ συγκεντρώνει καὶ σήμερα τῆς παλιῆς θύμησης. Τὰ Χανιά εἶχαν κι' αὐτὰ τὸ Τοπανᾶ, τὸ Καστέλλι. Τὰ βιζαβιά καὶ τ' ἀμάξια. Τὸ κυκλοφραγμένο Σαντριβάνι, τὸ Κῆπο μὲ τὸ περίπτερο τὸ ξύλινο, καὶ τόσα ἄλλα γραφικὰ θυμητάρια ἀπὸ μὴ περασμένη αἴγλη.

Ὅστερα ἦρθαν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, τὰ Χανιά δώσανε καὶ πάλι τὸ αἶμα τῶ παιδιῶ τους στοὺς λογιῆς—λογῆς πολέμου πὺ τρέξανε.

Δὲ ξαποσταίνου γιὰ πολὺ πάλι. Κι' ἕνα ζεστὸ Μαγιατικὸ πρωῖνὸ ξεπρόβαλαν, σταλμένα ἀπὸ παντοῦ, μύρια δσα βάνει ὁ νοῦς σας ἄσπρα κάτασπρα ὀμπρελίνα, ἄσ-

πρα θαλασσιά, πού πέφτανε από τὸ γαλανὸ οὐρανὸ καὶ σκορπούσανε μ' ὄλη τὴν ὁμορφάδα τὸ θάνατο καὶ τὴ καταστροφὴ.

Τῶχε γραμμένο φαίνεται κι' αὐτὸ τὸ κιτάπι τῆς μοίρας. Οἱ ψυχροὶ ξανθοὶ κι' ἀλύγιστοι αὐτοὶ οὐρανόφερτοι κουρσάροι μας τὸ βύζαξαν πλοῦσια τὸ αἷμα τέσσαρα ἀξέχαστα ὀλάκερα χρόνια. "Ολοὶ καλὰ τὰ θυμάστε.

Παίρνανε τοὺς πατεράδες μας, τ' ἀδέρφια μας ἀπὸ τίς πολιτείες, ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ τὰ λειβάδια καὶ τοὺς κλείνανε σὲ μαῦρες φυλακὲς καὶ τοὺς σκότωναν κοπαδιαστὰ χωρὶς νὰ τοὺς τρομάζη τὸ πλοῦσιο αἷμα πού ἔρρεε,

Ζοῦσαν μόνο μ' αἷμα, κόκκινο, καθάριο.

Τὰ λευκὰ κόκκαλα τῶ μαρτύρω ἀσπρίζουν ἀκόμη στὰ χωράφια ἀπ' τίς βροχὲς, χορταριασμένα ἀπὸ πράσινες ἀγριοβιολέττες. Εἶναι οἱ μάρτυρες αὐτοὶ, πού πότισαν μὲ τ' ἅγιο αἷμα τους, τὸ ματοδιψασμένο βοτάνι τῆς Λευτεριάς.

Ἦταν μεγάλη ἐκατόμβη.

Κι' ἔχουν περάσει ἀπὸ τότε δέκα ἀγύριστα χρόνια.

"Ἀν βγῆς ὁμως στ' ὀλάνθιστα χωράφια μὲ φεγγάρι μιὰ ἥσυχη βραδυὰ θὰ δῆς νὰ μπριλαντίζουν οἱ πυγολαμπίδες, τᾶστρα τῆς γῆς, ἀκόμη ἀπάνω στὰ κόκκαλα Κείνων. Κι' ἔτσι τελειώνει ἡ ὁμορφη ἱστορία.

Παράσυρα τὸ νοῦ σας σὲ πράγματα φθιαχτὰ, γεμάτα λεπτότητα καὶ ποίηση καὶ μὲ συγκίνηση σκεφθήκατε τὴ τῆχη τῆς ἄτυχης πόλης μας.

Ἡ ὁμορφοπλεγμένη ὁμως ἱστορία, πού θὰ λέγεται τίς νοσταλγικὲς γαλήνιες γεναριάτικες νύχτες κοντὰ στὴ ξανθειὰ καλοστρωμένη φωτιά, πού θὰ μᾶς φιλή τὸ κόκκινο πρόσωπο, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴ πραγματικότη-
τα. "Ἐτσι ἦταν.

Ἡ ἀλήθεια, ἡ πραγματικότητα ὁμως εἶναι πάντα σκληρὴ, πάντα ἄσχημη, γεμάτη λεπτομέρειες, πού δὲν εἶναι εὐχάριστες. Ὁ θρῦλος ὅμως μιλιέται ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἡ φαντασία συμπληρώνει κείνο πού λείπει κι' ἡ παράδοση μᾶς παραδίνει τὰ γεγονότα γεμάτα ἀπὸ χίλιες

ὀμορφιές.

Ξέροντάς το κι' ἐγὼ αὐτὸ προσπάθησα νὰ σᾶς θυμήσω τὴν ἱστορία τῆ παλιὰ τῆς δύστυχης πόλης μας. Ἔδεσα στ' ἄρμα μου τὸ φτερωτό, τῆ ταξιδεύτρα σκέψη σας καὶ σᾶς πέταξα σ' ἄγνωρους ἀπαλούς, ἀτλαζένιους κόσμους, ξέροντας ὅτι, τὸ γέννημα τοῦ θρύλου εἶναι γέννημα μιᾶς εὐαίσθητης φαντασίας, ποὺ πάντα εἶναι πλουμισμένο ἀπὸ περίσσιο ἐνδιαφέρον καὶ γεμᾶτο ἀπὸ μύριες ὄσες ὀμορφιές.

30/12





